

Kigban̄ ki bi η_{mee} ki tii HIIBRU YAAB na

Yesu aah ye Uwumbər aaməboln pu na

¹ N-yaayoonn na Uwumbər nan cha waabənabtiib tuk tiyaajatiib waabər ki di tiwan aabəη aabəη ηaη waasan. ² Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapəon tuk timi waabər. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan məmək. ³ U wiin chain ke Uwumbər aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbər aanəη bamənn, ki di waabər ti kpa mpəon na le joo tiwan məmək. U di ubaa toor kitork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbər u yeh mpəon məmək na aarəngii wəb paacham.

Uwumbər Aajapəon aapəon jer waatuuntiib aapəon

⁴ Uwumbər tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi. ⁵ Uwumbər nan bui Ujapəon ke, “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”* ki ki bui ke, “Min le ga li ye Ute, le u li ye Maabo.”†

Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

⁶ U nan tun ni Ujapəon u kaa kpa ηeen aato na dulnyaa wee ni, le ki bui waatuuntiib məmək ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.

---

* **1:5** : Lik Ilahn 2.7. † **1:5** : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13.

7 Uwumbər len waatuuntiib aabər, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaal aah tun waatuln pu na.‡ 8 Le u len Ujapəən aabər ke,

“Uwumbər, saanaan ga li bi

ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Aa joo saanaan ni aanib mbaməm la.

9 Aa gee lituln li ŋan na, le kaa gee titunwanbir.

Nima pu le Uwumbər u ye Saawumbər na lee si,

ki tii si mpopiin ki jer aanjeen aatətiib məmək.”§

10 Uwumbər Aagbaŋ ki len ke,

“Naah nan piin na, sin Uwumbər le nan naan kitin, ni paacham mu.

11 Kitin ni paacham ga doo,

le aa ma ga li beenin bi.

Kitin ni paacham ga kpoi ke libəkul na.

12 Aa ga kpab kitin ni paacham ke likekeln na,

ki kpeln ni nipəən,

le sin ma beenin bi, kaan kpeln;

saayoonn aan doo.”*

13 Uwumbər nan bui Ujapəən ke,

“Kal ŋŋangii wəb,

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.”†

Tə, Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

14 Kina kan, waatuuntiib ye ba? Bi məmək ye iwiin i tun lituln tii Uwumbər na la. U tun ni bi ke bi nan ter timi waanib bi ŋmar na.

---

‡ 1:7 : Lik Ilahn 104.4. § 1:9 : Lik Ilahn 45.6-7. * 1:12 : Lik Ilahn 102.25-27. † 1:13 : Lik Ilahn 110.1.

2

Nɣmarm kpaan

¹ Nima pu na, ni ɣan ke titafal li bi tibɔnyaan ti ti ɣun ti na ponn ni, ti taa di ti lii. ² Tibɔr ti Uwumbɔr nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbamɔm la. Unii umɔk nan yii tibɔr ngbaan ki ɣa taah kɔ pu na nan kan ntafadaan mu ɣeer u na. ³ Nima pu na, ti yaa yii ɣmarkpaan ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib ɣmarm ngbaan aabɔr. Le binib bi ɣun na mu tuk timi, ki mɔk timi ke ti gbii la. ⁴ Uwumbɔr mu cha bi tun lijnjiir aatun aabɔɣ aabɔɣ, waapɔɔn pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mɔk ke bi len mbamɔn.

Yesu u gaal timi lir na

⁵ Ti len dulnyaa u choo na aabɔr la. Uwumbɔr aa nan di dulnyaa ngbaan ɣa waatuuntiib aanjaal ni.

⁶ Ni ɣmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke,

“Unibɔn ye ba aan aa teer ubɔr?

Unibɔn ye ba aan aatafal bi u ni?

⁷ Aa sunn u taab ki cha saatuuntiib jer u, ni yunn siib.

Aa di kipak ni liyimbil le di tii u,

ki di u ɣa saawanaankaan mɔmɔk aayidaan,

⁸ ki cha tiwan mɔmɔk kii umɔb.”*

Tɔ, saah cha tiwan mɔmɔk kii umɔb na, tiwan ni kaa kii umɔb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan mɔmɔk kii umɔb; ⁹ ti kan Yesu la. Uwumbɔr nan sunn u taab ki cha waatuuntiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib mɔmɔk pu, uma Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah

---

* **2:8** : Lik Ilahn 8.4-6.

jɪn nkun aafalaa na, Uwumbər di kipak ni liyimbil le di tii u. ¹⁰ Uwumbər u nan naan tiwan məmək ki joo ni məmək na, ni ɲeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbər aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aañmañmardaan bamənn.

¹¹ U ɲani binib chain la. U ni binib bi u ɲani bi chain na, bi məmək kpaan te ubaa la. Nima le inimənn aa joo u ke u yin bi unaabitiib. ¹² Le u bui Uwumbər ke,

“M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na.

M ga pak si baah kuun nin chee na,”†

¹³ ki ki len ke,

“M ga tii Uwumbər naadii la,”‡

ki ki len ke,

“Lik, m ni mbim bi Uwumbər tii mi na so.”§

¹⁴ Tɔ, timi waabim aah ye binibəm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibən, ke u nan kpo ki ɲa kinimbəɲ ki nan kpa nkun aapənn na fam, ¹⁵ le ki gaa binib bimək san nkun ijawaan na lii; baayoonn məmək nkun aajawaan nan joo bi. ¹⁶ Ni ye mbamən, naa ye Uwumbər aatuuntiib le u ter. Abraham aayaabil le u ter. ¹⁷ Ni ɲan ke u li naahn unaabitiib tiwan məmək ponn ni, aan ki li ye utotoorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbər aatuln mbaməm, ki di ubaa toor kitork aan Uwumbər di cha pinn waanib baatunwanbir na. ¹⁸ Uma ubaa le kan ntəɲ ki jin falaa, nima le u ga ɲmaa ter binib bi kan ntəɲ na.

---

† 2:12 : Lik Ilahn 22.22. ‡ 2:13 : Lik Aisaya 8.17. § 2:13 : Lik Aisaya 8.18.

3

Yesu jer Moses pel pel

¹ Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbər yin bi na, ni li dakl lik Yesu aabər. Ti dii u ki len binib aan-imbil ni ke ti dii u la. Uwumbər nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel. ² U tun lituln mbaməm tii Uwumbər u tii u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbər aatuln mbaməm Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. ³ Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuŋ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbər len ke Yesu ŋeer nnyuŋ ki jer Moses. ⁴ Mmaal məmək kpa yaaja la. Uwumbər le nan naan binib məmək. ⁵ Ni ye mbamən, Moses nan tun Uwumbər aatuln mbaməm, Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. U nan ye Uwumbər aatutunn, ki tuk binib Uwumbər aah nan ban ke u tuk bi pu na. ⁶ Kristo ma kan, u ye Uwumbər Aajarəən, le ki joo Uwumbər aamaal mbaməm. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

Uwumbər aanib aafuur

⁷ Uwumbər Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke,
 “Ni yaa ŋun Uwumbər aaneel din wee kan,
⁸ ni taa cha nitafal li pəə
 ke niyaajatiib aatafal aah nan pəə pu
 buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni
 na.
⁹ Bi nan təŋ u ki lik, nteersakpiin ni.
 Hali bi nan kan waah tun
 lijnjiir aatun pu na ŋibin imonko ilee,
 le ki təŋ u nima chee.

10 Nima pu le u nan gee liñuul bi pu,
le ki bui ke baalandak yenni n-yoonn məmək
la,
baa bee waasan.

11 Nima pu na, u nan gee liñuul, ki puu tipuukpaan
ke baan koo kitiñ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur
na.”*

12 Nnaabitiib, ni li nyi man, ni ponn ni ubaa
aasui taa li bir aan u li joo beeni ki yii Uwumbər
u ye liməfadaan na. 13 Ni li pəək təb aataakpab
iwiin məmək, nsan aah laa bi pu buyoonn na,
titunwanbir taa ηmann unii ubaa aan utafal li pəə.
14 Ti yaa beenin tii u naadii ke taah nan tii u naadii
njan pu na ki ti saa ndoon kan, ti ga ji waaməən.

15 Uwumbər Aagbañ len ke,
“Ni yaa ηun Uwumbər aaneel din wee kan,
ni taa cha nitafal li pəə
ke niyaaajatiib aatafal aah nan pəə pu
buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni
na.”†

16 Njma ηun Uwumbər aaneel ki yii waaməb? Naa
ye binib bimək Moses nan nyan bi Ijipt aatiñ ni
na aa? 17 Uwumbər nan gee liñuul ηma pu ηibin
imonko ilee? Naa ye binib bi nan tun titunwanbir
ki kpo kipəək ni na aa? 18 U nan puu tipuukpaan ke
ηma aan koo kitiñ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na?
Naa ye binib bi nan yii waaməb na aa? 19 Nima le
ti bee ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima le baa
nan ηmaa kan lifuur ngbaan u chee.

---

* 3:11 : Lik Ilahn 95.7-11. † 3:15 : Lik Ilahn 95.7-8.

4

¹ Tə, Uwumbər aah puu tipuur ke u ga tii timi lifuur na, nshan laa beenin bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man, ubaa taa lann lifuur ngbaan. ² Ti mu n̄un tibənyaan tee ke binib ngbaan aah nan n̄un ti pu na. Bi nan n̄un ti, kaa gaa ti ki kii, nima le tibənyaan ngbaan aa ŋa bi tinyoor. ³ Timi bi gaa Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan. Uwumbər nan len ke,

“M nan gee liŋuul binib bi kaa gaa mi ki kii na pu, ki puu tipuukpaan ke baan koo kitij ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”*

Waaah nan naan dulnyaa wee doo na, waatuln doo le na. ⁴ Iwiin ilole daal aabər bi Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Uwumbər nan fuur winlole daal ki di cha waatuln məmək.”† ⁵ Ni ki ŋmee ke, “Baan koo kitij ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.” ⁶ Binib bi puen n̄un tibənyaan tee na, baa nan gaa ti ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan. Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan. ⁷ Nima pu le Uwumbər ki siin nwiin mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki yin nwiin ngbaan ke “Din.” Binib ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le ŋibin pam jer, le David nan ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni, naah nan puen ŋmee pu na ke,

“Ni yaa n̄un Uwumbər aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li pəə.”‡

⁸ Tə, Josua yaa ba nan tii Israel yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbər aa ba ga ki siin nwiin muken. ⁹ Naah bi pu na, lifuur beenin bi ki tii Uwumbər aanib. ¹⁰ Unii u kan lifuur li Uwumbər

* **4:3** : Lik Ilahn 95.11. † **4:4** : Lik Mpiin 2.2. ‡ **4:7** : Lik Ilahn 95.7-8.

tii u na, u di cha ubaa aatuln ke Uwumbər aah nan di cha waatuln pu na la. ¹¹ Nima pu na, cha tinimbil li man ke ti kan lifuur ngbaan, ubaa taa yii Uwumbər aaməb ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

¹² Uwumbər aabər fu, ki kpa mpəən, ki ka jer kijuk ki ka ɲipepel məmək ɲilee na, ki koo unii aasui ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni aabəbərkaan aah bi pu na, ki mək waalandak aah bi pu na, ki lik usui aah ban pu na, ke ni ɲan aan naa ɲan. ¹³ Tiwan nibaa aa bi ki bər Uwumbər. Tibər məmək nyan ki də mpaan pu, ki də tiɲmeen unimbil ni. Uma le ti ga len timi aabər ki tuk u.

Yesu le ye utotoorninkpekpaan

¹⁴ Tə, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbər do na. U ye Uwumbər Aajapəən Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii. ¹⁵ Utotoorninkpel ngbaan ga ɲmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntəɲ aabəɲ aabəɲ ke taah kan ntəɲ məmək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa. ¹⁶ Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbər u kpa tibulchinn na aabərjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

5

¹ Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbər le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiiaan Uwumbər aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor ki-tork tii u binib aatunwanbir pu. ² Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga ɲmaa

san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak. ³ Uma ubaa aah kpa titunwanbir pu na, ni njan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu. ⁴ Unii ubaa aan nmaa nyun ubaa ki na ubaa utotoorninkpel, see Uwumbor le lee u, ki na u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

⁵ Kina le Kristo aa nyun ubaa ki na ubaa utotoorninkpel. Uwumbor le bui u ke,
 “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

⁶ le ki ki bui u ke,

“Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na,
 ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

⁷ Buyoonn Yesu nan ye unibon na, u nan wii tinyunyunn mpoon pu, ki gan Uwumbor u ga nmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbor na, le u nun waameel. ⁸ U ye Uwumbor Aajapoon la, le ki kii waamob, ki jin falaa, le ki bae naah poo pu aan u kii Uwumbor aamob ki jin falaa na. ⁹ Nima le cha u ye timi aanmanmardaan bamonn, ki gaa binib bimok kii waamob na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Uwumbor len ke u ye utotoorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

Taa yii Uwumbor aasan man

¹¹ Ti ga ki nmaa len waabor ti wiir na, le nimi aalan par, nima le taatataa ga li poo ni chee.

¹² Naah dii Uwumbor ni yunn pu na, ni ba ga mok binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mok nimi Uwumbor aamokm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamonn na la.

¹³ Unii umok nyu nnaabiin na ye ubopoon la, kaa

---

* 5:5 : Lik Ilahn 2.7. † 5:6 : Lik Ilahn 110.4.

ηmaa len nsanyaan aabər. ¹⁴Tijikaar bamənn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbər aabər ki dii taah mək bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nlan mu ηan na, ni mu kaa ηan na.

6

¹Nima na, ti taa li beenin len Kristo aaməkm mu diin na baanja aabər n-yoonn məmək. Cha ti bae waaməkm mu gur na məmək, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək ke, “Kpeln nimi aabimbin man, ki di cha ηitukpok, ki tii Uwumbər naadii man.” ²Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo bijaal paani binib pu pu na aabər, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabər. Timina məmək ye njan aabər le waasan ni. ³Uwumbər yaa kii kan, ti ga bae waabər ti gur na, ki di kpee njan aabər ngbaan pu.

⁴Tə, binib bi Uwumbər woln binimbil na yaa di cha waasan kan, baan ki ηmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waafuur Nyaan, ⁵ki bee waabər aah ηan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapəon, le ki di cha waasan. ⁶Baah di cha waasan na, ni mək ke bi ki bi kpa Uwumbər Aa-japəon ndəpuinkoo pu, ki jinn u iniməon binib aan-imbil ni la, le saan ηmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷Kitiη ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki ηani tijikaar ti ηan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbər ηani tinyoor ηani kitiη ngbaan pu. ⁸Tə, kitiη ki po ηani ikokon ni ichakpeejagar baanja na bee yəli la.

Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadoon le na.

⁹ Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni ŋmar ki ga kan tinyoor. ¹⁰ Uwumbər ŋan la. Waan suln naah tun lituln pu ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mək u naah gee u pu na bər. ¹¹ Ti ban ke ni məmək pək nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon. ¹² Ni taa li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii ki jin suklaa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

Uwumbər ga ŋa waah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbər aah puu tipuur ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil. ¹⁴ U nan puu tipuur le ki bui Abraham, “M ga ŋa tinyoor ŋa aa pu pam, ki cha aa pər sakpen.”* ¹⁵ Abraham nan kpa limər, le ki nan kan Uwumbər aah nan puu tipuur ti na. ¹⁶ Binib yaa puu tipuur kan, bi puur unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinikpapak ki ti puu tipuur kan, ni doo le na. ¹⁷ Uwumbər nan ban ke u mək binib bi ga kan waah puu tipuur ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu. ¹⁸ Waah nan puu tipuur ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu na, nima le sil mək ke waan kpeln. Waan ŋmaa mən nnyamən. Nima le timi bi san cha u chee ke ti ŋmar na aataakpab pəɔ mbaməm, le ti kpa limakl ke ti

* **6:14** : Lik Mpiin 22.16-17.

ga kan waah puu tipuur ti na. ¹⁹ Taah kpa limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni. ²⁰ Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki loln ti pu nsan ki buen Uwumbər do, ke u ti sil timi aasisiyyaan nima chee, Uwumbər aanimbiin ni.

7

Melkisedek u nan ye utotoor na

¹ Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatiŋ aabər, ki nan ye Uwumbər u kaa kpa ɲeen aatɔ na aatotoor la. Abraham aah nan ku bibərɓ bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti ɲa Uwumbər aanyoor ɲa u pu. ² Le Abraham nan nyan tiwan nimək u nan gaa na nibaabaa kipiik mək ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aatataa le ye ke “ubər u kpa mbimbinyaan na.” U nan ye Salem aatiŋ aabər la. Salem aatataa le ye ke “nsuudoon.” ³ Baa ɲmee ute ni una ni uyaajatiib aabər, kaa ɲmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa ɲmee buyoonn u doo waatuln na. Waamɔfal aayoonn məmək u nan ye Uwumbər aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbər Aajapɔɔn u ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae. ⁵ Uwumbər aakaal len ke Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbər aatotoorb na.

Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi məmək nan ye Abraham aayaabitiib la. ⁶ Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham yakr waawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u ɲa tinyoor ɲa Abraham pu. Abraham le Uwumbər nan puu tipuur tii u. ⁷ Unii yaa kpa mpɔɔn ke u ɲa Uwumbər aanyoor ɲa uken pu kan, ni mək ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina. ⁸ Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbər aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa ɲmee waakun aabər. Bi ɲmee waabimbin aabər la. ⁹ Abraham aah nan yakr waawan ki di tii u na, ti ga ɲmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la. ¹⁰ Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga ɲmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiiaan la.

¹¹ Uwumbər tii Israel yaab nkaal mu mək bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aatuln yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbər aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la. ¹² Waah tun ni utotoor uken aaboln na, see u kpeln nkaal ngbaan mu. ¹³ Tidindaan u ti len waabər na, aa nan ye Liifai aanibol ponn ni aanii. U nan ye linibol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbər aatotoor. ¹⁴ Binib məmək nyi ke Tidindaan nan ye Juda aanibol ponn ni aanii la.

Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.

Utotoor yayan u bi ke Melkisedek na

¹⁵ Nima le mək timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni. ¹⁶ Naa ye binib le nyan u ki ŋa u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na aapəən. Nima le cha u ye utotoor. ¹⁷ Uwumbər nan bui u, “Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na.”*

¹⁸⁻¹⁹ Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpəən, kaa ŋmaa ŋa bi binib bi ŋan ti doo na. Nima le Uwumbər di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li ŋan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga ŋmaa duun Uwumbər.

²⁰ Uwumbər aah nan puu tipuur ti na mu bi. Uwumbər aah nan nyan Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuur. ²¹ Waah ŋa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuur tii u, le ki bui u ke,

“Min Uwumbər le puu tipuukpaan, kaan kpeln, ke aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

²² Uwumbər aah puu tipuupəln ti tii Yesu na, nima le mək ke tipuupəln ngbaan le ŋan ki jer tipuukpokl na.

²³ Israel yaab aatotoorb nan ye binib bi ga kpo na, le biken leŋni baaleleŋ. Nima le bi nan wiir.

²⁴ Yesu ma kan, u ye utotoor u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ubaa aan ki nab waatuln pu ki toor kitork. ²⁵ U bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na,

* **7:17** : Lik Ilahn 110.4. † **7:21** : Lik Ilahn 110.4.

u li mee Uwumbər tii binib bi dan Uwumbər chee u pu na. Nima le u ga ηmaa gaa bi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

²⁶ Yesu le ye utotoorninkpel taah ban pu na. U bi chain, kaa kpa ngalm, kaa kpa titunwanbir tibaa. U ni titunwanbirdam aa kpaani. Uwumbər yoor u paacham ki jer bimək bi paacham na.

²⁷ Bitotoorninkpiib biken aah bi pu na, waa bi kina. Waa toor kitork uma ubaa aatunwanbir pu, u toor kitork binib aatunwanbir pu la. Waa toor kitork iwiin məmək. U nan di ubaa toor kitork nfum mubaa, kookoo aatork mu le na. ²⁸ Bi nan leer bitotoorninkpiib Moses aakaal aah dii pu na. Bitotoorninkpiib ngbaan aa nan ηan ti doo. Nkaal ngbaan aapuwəb le Uwumbər puu tipuur, ki ηa Ujapəən utotoorninkpel. Uma le ye utotoorninkpel bamənn, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

8

Yesu le ye timi aatotoorninkpel

¹ Maah len pu na aayil le ye ke ti kpa utotoorninkpel wee aaboln. Uma le ye Yesu Kristo u ka Uwumbər u yeh mpəən məmək na aabərjal aanəngii wəb paacham na. ² U tun utotoorninkpel aatuln paacham aadiik ki ye kidibaməη ki bi chain na ponn ni. Uwumbər le maa ki, naa ye binib.

³ Baah leer bitotoorninkpiib bimək na, bi lee bi ke bi tii Uwumbər ipiin, ki toor kitork tii u. Nima pu na, ni ηan ke utotoorninkpel ngbaan mu li kpa tiwan ki tii Uwumbər. ⁴ Bitotoorninkpiib bi dulnyaa wee ni ki toor kitork tii Uwumbər, Juu yaab aakaal aah dii pu na la. Yesu yaa ba laa

bi dulnyaa wee ni kan, waa ba ga li ye utotoor.
⁵ Bitotoorninkpiib ngbaan aatuln ye paacham aat-
 uln aanan la. Moses yaan mu nan bi kina la. Waah
 nan ban ke u na libool tii Uwumbər na, Uwumbər
 nan bui u ke u li nyi ki na tiwan məmək ke waah
 mək u laanan, lijool paab pu na.* ⁶ To, Uwumbər
 nan tii Yesu lituln li jer bitotoorninkpiib ngbaan
 aatuln na. Kina le tipuupəlñ ti Uwumbər puu tii
 waanib Yesu pu na jer tipuukpokl na, ki mək ke
 u ga tii timi tiwan ni nan jer tipuukpokl ngbaan
 aawan na.

⁷ Uwumbər aah puu tipuur ti njan na yaa kaa ba
 lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuur
 lelee. ⁸ Uwumbər nan kan ke waanib kpa taani, le
 ki bui ke,

“Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupəlñ
 tii Israel yaab ni Juda yaab.

⁹ Tipuur ngbaan aan li bi ke tipuur ti m nan puu tii
 biyaajatiib,
 buyoonn m nan chuu biñaal ki daar nyan bi,
 ki cheen bi nyan Ijipt aatin ni na.

Baa nan joo tipuur ngbaan, nima le maa nan ki gar
 bi.

Min Uwumbər le len kina.

¹⁰ Maah ga puu tipuur ti tii Israel yaab
 n-yoonn mu choo na na le ye ke:

M ga di maakaal na baalandak ni,
 ki nnee mu bisui ponn ni.

M ga li ye Baawumbər, le bi li ye maanib.

¹¹ Bi ponn ni ubaa aan ki bui unjeen aato ke, ‘Bee
 Uwumbər.’

---

* **8:5** : Lik Nnyam 25.40.

Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, ‘Bee
 Uwumbər.’
 Ba pu? bi məmək ga bee mi,
 biwaatiib ki ti saa bikpaam məmək ga bee mi.
 12 M ga di cha pinn baatunwanbir, kaan ki teer
 baataani.”†
 13 Tə, Uwumbər aah len ke u ga puu tipuupəl
 na, u ŋa njan yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye
 tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

9

Tipuukpokl ni tipuupəl na

1 Uwumbər aah nan puu njan aapuur tii bi na,
 u nan mək bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa
 libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa
 li na. 2 Bi nan ŋa libool lipepel libaa wəb, ki yin li
 ke chain aapepel. Karyaa ni teebul ni boroboro
 u bi di tii Uwumbər na, nan bi li ponn ni.* 3 Bi
 nan di likekeln gii libool ngbaan ponn ni lipepel
 libaa wəb, ki yin li ke chain chain.† 4 Salmaa
 aatork aabimbiln nan bi ni ponn ni. Libimbiln
 ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbər.
 Uwumbər aakaal aah nan bi daka u ponn ni na,
 mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin
 daka ngbaan pu. Tijikaar ti bi yin ti ke mana‡ na,
 nan bi salmaa aasambil ponn ni, daka ngbaan
 ponn ni. Aaronn aadabil li nan ŋeen nsupuun na
 mu nan bi u ponn ni. Uwumbər aakaal aah nan
 ŋmee ŋitakpapapan ŋilee ŋi pu na, mu nan bi u ponn

---

† 8:12 : Lik Jeremia 31.31-34. * 9:2 : Lik Nnyam 26.1-30;
 25.31-40, 23-30. † 9:3 : Nnyam 26.31-33. ‡ 9:4 : Lik Nnyam
 16.33.

ni. § 5 Tiwan ni kpa ifeen na* nilee mu nan bi daka ngbaan paab. Nima chee le Uwumbər nan mək Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen nan biin daka ngbaan aabiil pu, Uwumbər aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan ŋmaa len tiwan nimina məmək aatataa nibaabaa dandana wee.

6 Baah di tiwan nimina məmək siin kina na, le bitotoorb koo məb aadiik ni iwiin məmək, bi ti tun lituln tii Uwumbər. 7 Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln məmək nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbər, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu. 8 Uwumbər Aafuur Nyaan mək timi ke məb aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni. 9 Libool ngbaan le nan ye Yesu aabər aaməkl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor toor kitork tii Uwumbər. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu. 10 Nkaalkpok ngbaan mək bi tijikaar ni tiwanyukaan ni kə na, ni ni kaa kə na, ki mək bi baah ga finn bibaa ki ŋa chain pu na. Ni nan mək ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanpəən mu ŋan na.

11 Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotoorninkpel, ki joo ni nsanyaan mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib ŋa li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na, 12 le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa

---

§ 9:4 : Nnyam 30.1-6; 25.10-16. * 9:5 : Baaliin ni, bi yin ni ke “kerubim” la. Ni naan tiwakor, ki mu kpa ifeen.

aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu. ¹³ Bi nan joo inoob ni inaaja aasin yɔkr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni ɲa tiwon chain. ¹⁴ Nimina yaa nan ɲa tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aapɔɔn pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbɔr. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti dii Uwumbɔr u ye limɔfadaan na.

¹⁵ Yesu aah ɲa kina na, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbɔr yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbɔr nan puu njan apuur tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbɔr di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶ Unii yaa yakr waafaal ki laa ka kan, ubaa aan ɲmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mɔk ke u kpo. ¹⁷ Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan ɲmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo. ¹⁸ Nima pu na, Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti njan na, bi nan joo nsin le ki mɔk ke tipuur bi, bi ni Uwumbɔr aakaasisik ni. ¹⁹ Njan, Moses nan tuk binib mɔmɔk baah ga dii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk pu na, le ki nin di tikumaman ni tifar ɲa inaabi ni inoob aasin, ni nnyun ni, ki di yɔk yɔk Uwumbɔr aakaal aagban pu, ni binib mɔmɔk pu, ²⁰ le ki bui bi ke, “Nsin mue le mɔk nimi Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,”† ²¹ le ki di nsin

---

† 9:20 : Lik Nnyam 24.6-8.

ngbaan yək yək libool, ni baah joo tiwan nimək tun lituln tii Uwumbər na pu. ²² Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi ɲa tiwan chain kan, see bi di nsin yək yək ni pu le ki ɲa ni chain. Nsin yaa kaa nyan kan, Uwumbər aan di cha pinn titunwanbir.

Yesu Kristo aatork nyani titunwanbir

²³ Uwumbər Aabool, ni tiwan nimək nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aanaj la. Le bi nan di tiwakor aasin ɲa ni məmək chain. Paacham aawan bamənn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni ɲa chain. ²⁴ Kristo aa koo ni chain aapepel li ye paacham yaan aanaj li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiiaan, Uwumbər aanimbiin ni. ²⁵ Juu yaab aatotoorninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln məmək. Yesu Kristo di ubaa toor kitork nfum mbaa baanja la. ²⁶ U yaa ba nan joo ubaa toor kitork libiln məmək kan, u ba ga ji falaa n-yoonn məmək, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni ɲeer na, ki di ubaa toor kitork nfum mubaa, ke u kuln titunwanbir. ²⁷ Uwumbər siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee aapuwəb le u ga ji bi tibər. ²⁸ Kristo mu di ubaa toor kitork nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi kii waagirndaal na lii.

10

¹ Moses aakaal nan ye nsanyaan mu choo na aaməkl la, naa nan ye nsanyaan ngbaan mbaməm.

Binib bi dii Moses aakaal na toor titorbaan ḡibin ḡibin, nima le aa ḡmaa ḡa bi binib bi ḡan ti doo na. ² Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan bi titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitork ngbaan. ³ Naah ye pu na, kitork ngbaan teer bi baatunwanbir pu, libiln məmək la. ⁴ Inaaja aasin, ni inḡoob aasin aa ḡmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.

⁵ Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbər ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork.

Aa naan tiwon tii mi la.

⁶ Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.

⁷ Le m bui ke, ‘Uwumbər, m fuu ni ke m nan ḡa saageehn,

ke baah ḡmee maabər pu saagban ni na.’ ”*

⁸ Njan, le u bui Uwumbər ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.” (Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.) ⁹ Le u ki bui Uwumbər, “M fuu ni ke m nan ḡa saageehn.” Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbər gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan. ¹⁰ U ḡa Uwumbər aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki ḡa timi waanib bi ye chain na.

¹¹ Juu yaab aatotoorb məmək tun lituln iwiin məmək tii Uwumbər. N-yoonn məmək, bi toor kitork kichachaan le tii u. Kitork ngbaan aan ḡmaa

---

* **10:7** : Lik Ilahn 40.6-8.

nyan titunwanbir binib aasui ni. ¹² Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfum mbaa, le ki kal Uwumbər aañangii wəb. ¹³ U bi nima ki kii bundaln Uwumbər ga nyan waadim ki di bi ɲa utaaɲtan ni na. ¹⁴ Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki ɲa bi binib bi ɲan ti doo ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁵ Uwumbər Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui ¹⁶ ke Uwumbər len ke, “Maah ga puu tipuur ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke

m ga di maakaal ɲa bisui ni,
ki ɲmee mu baalandak ni,”†

¹⁷ ki ki len ke,

“Maan teer baatunwanbir bər,

kaan ki teer baah bii maakaal pu na.”‡

¹⁸ Kina pu na, Uwumbər yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.

Cha ti foor duun Uwumbər man

¹⁹ Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aapepel ponn ni, Uwumbər aah bi nin chee na. ²⁰ Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbər na, u nyan tiwan nimək nan bi ti ni Uwumbər aakaasisik ni na, ki tii timi nsanpəɔn mu ye nsanbamənn na, ke ti koo ni Uwumbər aah bi nin chee na. ²¹ Ti kpa utotoorninkpel u joo timi bi ye Uwumbər aanib na. ²² Nima pu na, cha tisui li bi mbaməm, aan ti duun Uwumbər chee, ki gaa u ki kii mbaməm ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa

---

† **10:16** : Lik Jeremia 31.33. ‡ **10:17** : Lik Jeremia 31.34.

ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni. ²³ Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo limakl ngbaan injaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbər u puu tipuur tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuur ti na. ²⁴ Cha titafal li bi tɔb pu man, aan ki fiin tɔb aasui, aan ki li gee tɔb, ki tun lituln li ŋan na. ²⁵ Cha ti li beenin kuuni tɔb chee ki ti dooni Uwumbər man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pɔɔni tɔb aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pɔɔni tɔb aataakpab man.

²⁶ Tɔ, unii yaa gaa Uwumbər aabər ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak pu kan, kitorok kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbər di cha pinn u. ²⁷ U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbər ga gee linjuul pam, ki di waadim ŋa mmii mu ton sakpen na ponn ni. ²⁸ Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak. ²⁹ Unii yaa lik Uwumbər Aajapɔɔn fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu ŋa u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan ŋeer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na. ³⁰ Ti nyi ke Uwumbər len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U ki len ke u ga ji waanib tibər. § ³¹ Aa yaa lir Uwumbər u ye limɔfadaan na aanjaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.

³² Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn nin-

---

§ **10:30** : Lik Ikaal 32.35-36; Iahn 135.14.

imbil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limər. ³³ N-yoonn mbaa bi nan ɲa nimi bakaa, ki sii nimi binib aanimbil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la, ³⁴ ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nimi aawan mpəən pu na, le ni nan kpa mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ³⁵ Ni taa di nimi aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen. ³⁶ Ni ban ni li kpa limər, aan ki ɲa Uwumbər aageehn, aan ki kan waah puu tipuur ti na. ³⁷ Uwumbər Aagbaɲ len ke, “Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan. ³⁸ Uwumbər aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa liməfal. Unii ubaa mu yaa gir puwəb kan, waan piir Uwumbər aasui.”* ³⁹ Tima kan, taa ye binib bi gir puwəb aan ki beer yəli na. Ti ye binib bi tii Uwumbər naadii aan ki ɲmar na la.

11

Gaakii

¹ Ti yaa gaa Uwumbər ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi. ² N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbər ki kii na, nima le u len ke baabimbin ɲan.

³ Ti gaa Uwumbər ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitiɲ ni paacham. U nan di tiwan

---

* **10:38** : Lik Habakuk 2.3-4.

ni tinimbil aa ηmaa kani ni na naan tinimbil aah kani nimək na.

⁴ Abel nan gaa Uwumbər ki kii, nima le cha u nan toor kitork ki ηan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbər na. Waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər len ke waabimbin ηan, le ki gaa waah toor kitork ki tii u na. U kpo, le waah gaa Uwumbər ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵ Enok nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbər nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan u; ba pu? Uwumbər nan yoor u buen paacham. Uwumbər Aagbanj len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbər aasui. ⁶ Unii yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan, waan ηmaa piir Uwumbər aasui. Unii u dan Uwumbər chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u ηani binib bi ban u na tinyoor.

⁷ Uwumbər nan bui Nowa linimaln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan tii Uwumbər naadii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waaməb, le ki kp̄ii buηəb bu, u ni waamaal koo ki ηmar na. Nowa aah nan ηa kina na, le ni mək ke dulnyaa ni yaab biken aabər bii Uwumbər chee. Nowa nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha Uwumbər len ke waabər ηan u chee.

⁸ Uwumbər nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitij ki u puu tipuur ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u kii waaməb, le ki nyan waatiη ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na. ⁹ U nan ti fuu kitij ki Uwumbər puu tipuur ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbər aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye

uwəwəŋja. U ni waabo Aisak, ni uyaabil Jakob nan bi nima, ŋiboŋ ponn ni. Bi mu nan yeh tipuur tichachaan ngbaan la. ¹⁰ U nan ban kitin̄ ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbər maa ki na la.

¹¹ Abraham aapuu Sara mu nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha u kan mpəən ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ŋa waah puu tipuur ti na. ¹² Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke in̄mabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li də nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa ŋmaa kahn bi.

¹³ Binib ngbaan məmək nan tii Uwumbər naadii le ki ti saa baakundaal, kaa kan Uwumbər aah puu tipuur ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan ŋa waah puu tipuur ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa wee ni. ¹⁴ Binib bi len kina na mək chain ke bi ban bite do la. ¹⁵ Binimbil yaa ba man kitin̄ ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima. ¹⁶ Bi nan ban kitin̄ ki ŋan jer kitin̄ ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatin̄ la. Nima pu na, iniməən aa nan joo Uwumbər ke bi yin u ke Baawumbər. U nan toor kitin̄ tii bi.

¹⁷⁻¹⁸ Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu,* le Abraham nan gaa tipuur ngbaan. Le Uwumbər təŋ u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kər u ki toor kitork tii Uwumbər. ¹⁹ Ba pu? u nan

---

* **11:17-18** : Lik Mpiin 22.1-14.

pak ke Uwumbər ga ki ηmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbamən, waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

²⁰ Aisak nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Esə ke Uwumbər ga ηa tinyoor ηa bi pu n-yoonn mu choo na.

²¹ Jakob nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u ηa Uwumbər aanyoor ηa waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbər.

²² Josef nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijpt aatiη ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

²³ Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan di u bər inmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u ηan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubər Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

²⁴ Moses nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubər Faro aabisal aabo. ²⁵ U nan kii ke u ni Uwumbər aanib kpaan ji falaa, ke ni soor ni u ji titunwanbir aaməən mu kaa yunn na. ²⁶ U nan bee ke u yaa kan ηisiibil Kristo† pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer Ijpt aatiη aawankpal məmək na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbər ga tii u na ni la.

²⁷ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatiη ni, kaa san ubər na aah gee liηuul

---

† **11:26** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbər nyan u ke u gaa waanib lii.

pu na. Ni naahn ke u waa Uwumbər u unibən aanimbil aan ηmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limər le ki sil mbaməm. ²⁸ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kər ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisaməi, aan Uwumbər aatuun u ga ku mbipolb na taa nan ηa bi nibaa.

²⁹ Israel yaab aah nan ban ke bi puur Liməəkal Aanyusakpem,† baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiη aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.

³⁰ Israel yaab nan gaa Uwumbər ki kii, nima le baah nan chuun manni Jeriko aatiη aagon iwiin ilole na, ηi nan lir. ³¹ Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbər ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiη aanib bi kaa kii Uwumbər aaməb na.

³² Tə, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideonn, ni Barak, ni Samsonn, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbər aabənabtiib aabər.

³³ Baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bibaa nan nyan ηitimbol aajab, bibaa mu tun lituln li ηan na, bibaa mu kan Uwumbər aah puu tipuur ti na, bibaa mu muib ichinn aaməi, i taa ηa bi nibaa. §

³⁴ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan ηmaa ηa bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bidaburb, le

---

† **11:29** : Liməəkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. § **11:33** : Lik Daniel 6.1-27.

baah gaa Uwumbər ki kii pu na, bi nan kan mpəən. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi kan mpəən bi ti to butəb ki nyan baadim. ³⁵ Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni.

Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbər ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan liməfal li ɲan ki jer dulnyaa wee aaməfal na paacham. ³⁶ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib nan ɲa bi mbənyun, ki lue bi ɲinaalab, ki buu bi tikululn, ki laɲ bi kiyondiik ni. ³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib mae bi ɲitakpal ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan [təɲ bi, ki] di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni ɲoob aagban, ki jin falaa. Binib mu ɲa bi bakaa. ³⁸ Bi nan ye biwəwəm, ki nan bi kipəək ni, ni ɲijoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitin ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan məmək nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u len ke baabər ɲan. Bi mu aa kan tiwan ni u nan puu tipuur ke u ga tii bi na, ⁴⁰ Ba pu? u nan ban ke u ɲa ti mu tinann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan ɲa binib bi ɲan ti doo na la.

12

Tite Uwumbər

¹ Tə, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbər aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimək leŋ timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na, ki li kpa limər, ki li dii Uwumbər aasan.

² Cha ti li lik Yesu chee man. Waapəən pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapəən mu pu, le ti ga tii u naadii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni iniməən ndəpuinkoo pu, ki lik iniməən ngbaan fam. Dandana wee le u ka Uwumbər aabərjal aanŋangii wəb.

³ Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limər. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yəl aan ni di waasan di lii. ⁴ Ni yii titunwanbir, le ki pəəni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu. ⁵ Ni suln Uwumbər aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke,

“Maabo, Uwumbər yaa sak si kan, ŋun mbaməm. U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan, taa cha aataakpab yəl.

⁶ Ba pu? Uwumbər sak binib bimək u gee bi na, ki dar binib bi u ŋa bi waabim na məmək aatafal.”

⁷ Tə, naah ji falaa pu na, Uwumbər mək nimi nlan le na. U ŋa nimi ke binib aah ŋani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan ntafadaan ute chee. ⁸ Uwumbər yaa kaa daa nitafal, ke waah dar waabim məmək aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbəmbim le u chee. ⁹ Titetiib bi ma timi na nan dar titafal la, le ti pak bi. Nima le ni ŋan ke ti kii Tite Uwumbər u bi paacham na aaməb ki jer kina, aan ki kan liməfal. ¹⁰ Taah nan ye

mbim buyoonn na, titetiib nan dar titafal, baah gee pu na. Uwumbər ma kan, u dar titafal ke u ɲa timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la. ¹¹ Buyoonn ti kan ntafadaan na, ni wu la, naa ye mpopiin aawan. Binib mu yaa kan ntafadaan kan, nee aapuwəb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.

Mmæk m ni nsurm kpaam

¹² Nima pu na, ni li yoor injaal i bak na man, ki li pəəni nitaakpab, ¹³ ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbaməm.

¹⁴ Ni məmək pəə nibaa ki li kpa kiməbaan man, ki li bi chain. Unii umək kaa ye chain na aan kan Tidindaan. ¹⁵ Ni li nyi man, ubaa taa lann Uwumbər aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn. ¹⁶ Ni li nyi man, ubaa mu taa gər kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbər fam ke Esə aah nan ɲa pu na. Tijikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooh. ¹⁷ Nee aapuwəb na, u nan ki ban lifaal li ye Uwumbər aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan ɲmaa kpeln waah nan ɲa pu na. U nan wii ki gaɲni ute ke u ɲa Uwumbər aanyoor ɲa u pu. Le ute yii.

¹⁸ Tə, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa inmanyuu i bəən ki bəln nima chee na. Bi nan ɲun kibun ki daar na, ¹⁹ ki ɲun kakaan wii mpəən pu, ki ɲun nneel mu len mpəən pu. Baah ɲun nneel ngbaan pu na, le bi gaɲ Uwumbər ke u taa ki len bi chee tibər. ²⁰ U nan bui bi ke kiwakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan

kan, bi mae ki ŋitakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen.* ²¹ Baah kan tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.†

²² Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbɔr u ye limɔfadaan na aatiŋ bi. Kitiŋ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbɔr aatuuntiib churbaka bi ki ponn ni. ²³ Ni fuu ni Uwumbɔr aabipolb bi aayimbil ŋmee paacham na aakuun chee la. Ni fuu ni Uwumbɔr u ye binib mɔmɔk aabɔjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbɔr ŋa mu, mu ŋan ti doo na chee. ²⁴ Ni fuu ni Yesu chee la. U pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le ŋa timi chain. Mu pu, le Uwumbɔr di cha pinn timi. Waasin ngbaan len tibɔr ti ŋan jer Abel aasin aah nan len pu na.‡

²⁵ Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbɔr u len ni chee na. Buyoonn u nan sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal. ²⁶ N-yaayoonn na waaneel nan cha kitiŋ deŋ. Dandana wee u puu tipuur ke u ga ki cha kitiŋ ni paacham mɔk deŋ.§ ²⁷ Waah len kina na, ni mɔk timi ke u ga deŋ waah nan naan tiwan nimɔk na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan deŋ na. ²⁸ Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbɔr, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u

---

* **12:20** : Lik Nnyam 19.12-13. † **12:21** : Lik Ikaal 9.19. ‡ **12:24** : Lik Mpiin 4.10. § **12:26** : Lik Hagai 2.6.

ijawaan. ²⁹ Ba pu? timi Aawumbər bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa ɲan na məmək na la.*

13

Naah ga ɲa pu ki piir Uwumbər aasui na

¹ Tɔ, ni li beenin gee tɔb man ke naabitiib na. ² Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbər aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbər aatuuntiib ye. ³ Ni teer man binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴ Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbər le di nimi kpaan, ki li pak kina, ki taa gər kidagook man. Binib bi chuun bɔɔni na, ni binib bi chuun gər kidagook na, Uwumbər ga ji bi tibər.

⁵ Ni taa cha ninimbil li man ɲimombil pu. Cha ninimbil ghiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbər ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.* ⁶ Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke, “Uwumbər ye maateter la. Maan san ijawaan. Ubaa aan ɲmaa ɲa mi nibaa.”†

⁷ Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbər aabər na, ki li teer baaməfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na. ⁸ Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁹ Ni taa dii mməkm yayan aabəɲ aabəɲ ki yenn. Ni ɲan ke nisui doon Uwumbər aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kɔ tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa ɲa bi tinyoor.

* 12:29 : Lik Ikaal 4.24. * 13:5 : Lik Ikaal 31.6. † 13:6 : Lik Ilahn 118.6-7.

10 Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadɔpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan ŋmaa ji timi aatork. 11 Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitiŋ ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii. 12 Nima pu le Yesu mu nan kpo kitiŋ aagbaan, ke waasin finn tisui, ki ŋa timi chain. 13 Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waanimɔɔn. 14 Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la. 15 Yesu pu, cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u. 16 Ni teer man aan ki li tun lituln li ŋan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbɔr aasui mbamɔm na.

17 Ni li keei nimi aayidam aamɔi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Bi nyi ke see bi mɔk Uwumbɔr baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan ŋa nimi tinyoor.

18 Ni li beenin mee Uwumbɔr ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi mbamɔm n-yoonn mɔmɔk la. 19 M ganj nimi ke ni li moo mee Uwumbɔr ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.

Kookoo aameel

20 Uwumbɔr nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib mɔmɔk aayidaan na nkun ni. Waasin

pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii timi. Tipuur ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ²¹Uwumbər, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbaməm, aan ni li ɲani waah gee pu na. Cha u ɲa nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aabər

²²Nnaabitiib, m gaɲ nimi, ni li ji limər ki pel maah sur nimi kigbaɲ kee ponn ni pu na. Maah ɲmee pu na, ni ye siib la. ²³M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.

²⁴Ni doon nimi aayidam məmək, ni Uwumbər aanib biken məmək tii timi. Binib bi ye Itali aatinj aanib na dooni nimi.

²⁵Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. Amii.

Uwumbor aagban Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68fach5fdf4a